

31.1.2023

Kaikki mukaan digiyhteiskuntaan - Digi arkeen -neuvottelukunnan toimintakertomus 2020-2023

Sisältö

Kaikki mukaan digiyhteiskuntaan - Digi arkeen -neuvottelukunnan toimintakertomus 2020-2023 ...	1
1 Neuvottelukunnalle asetetut tavoitteet	2
2 Neuvottelukunnan kohtaamiset, esiin nostamat asiat ja ehdotukset	3
2.1 Neuvottelukunnan kokoukset ja tilaisuudet	3
2.1.1 Vuoden 2020 kokoukset.....	3
2.1.2 Vuoden 2021 kokoukset.....	3
2.1.3 Vuoden 2022 kokoukset.....	4
2.1.4 Vuoden 2023 tapahtumat	4
2.2 Pyöreiden pöytien keskustelut	5
2.2.1 Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa	5
2.2.2 Osaaminen ja taidot digitaalisessa yhteiskunnassa	6
2.2.3 Oikeudet digitaalisissa palveluissa Suomessa ja EU:ssa	7
2.2.4 Tiedolla johtaminen – kansalaiset ja osallisuus	7
2.2.5 Suomen digitaalinen kompassi.....	8
3 Neuvottelukunnan johtopäätökset, tavoitteiden toteutuminen ja katse tulevaisuuteen.....	10
3.1 Itsearviointia toimikaudesta ja toiminnasta.....	10
3.2 Neuvottelukunnan johtopäätökset.....	10
4 Liitteet	11

1 Neuvottelukunnalle asetetut tavoitteet

Digi arkeen -neuvottelukunta asetettiin toiselle toimintakaudelleen ajalle 15.4.2020–31.3.2023 ([asettamispäätös](#)) toimimaan yhteistyö- ja vuoropuhelukanavana kansalaisjärjestöjen, tutkijoiden, eri viranomaisten ja julkisten palveluiden digitalisoinnista vastaavan valtiovarainministeriön välillä.

Neuvottelukunnan tavoitteena on ollut tukea digitaalisten palveluiden kehittämistä siten, että eri väestöryhmät pystyisivät hyödyntämään niitä yhdenvertaisesti. Työllä on haluttu lisätä vuoropuhelua etenkin digipalveluiden suunnittelijoiden ja käyttäjien välille, esimerkiksi erityisryhmien näkökulmasta. Lisäksi työllä on pyritty löytämään ja tukemaan uudenlaisia tapoja organisoida hallinnon, kansalaisjärjestöjen ja tutkimuksen välistä yhteistyötä.

Neuvottelukunnan puheenjohtajana on toiminut Marianne Heikkilä Marttaliitosta ja varapuheenjohtajana Sari Vapaavuori Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry:stä.

Neuvottelukunnassa on ollut lisäksi edustettuina

- Apuomena ry, myöhemmin Joen Severi ry
- Digi- ja väestötietovirasto
- DigiIN-tutkimushankekonsortio
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- ENTER ry
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO
- Kela
- Moniheli ry
- Oikeusministeriö
- Opetus- ja kulttuuriministeriö
- SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen Kirjastoseura ry
- Suomen Kuntaliitto ry
- Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, myöhemmin Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus Verke
- Suomen UNICEF ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Svenska Finlands folkting
- Valtiovarainministeriö
- Vammaisfoorumi ry

Neuvottelukunnan työn tukena on toiminut virkamiessihteeristö valtiovarainministeriöstä.

Toimintakauden aikana joidenkin tahojen sekä organisaatioiden edustajat ovat vaihtuneet. Kattava nimilista jäsenistä on luettavissa hankesivuilla kohdassa Henkilöt ([linkki hankesivuille](#)).

Ensimmäisestä toimintakaudesta voi lukea lisää hankesivuilta ([linkki](#)) sekä toimintakertomuksesta Digitaalinen Suomi – Yhdenvertainen kaikille ([linkki](#)).

2 Neuvottelukunnan kohtaamiset, esiin nostamat asiat ja ehdotukset

Neuvottelukunta on suunnitellut ja valinnut teemat ja aiheet, joihin se on halunnut keskittyä toimintakautensa aikana. Neuvottelukunta on järjestänyt kokouksia joka toinen tai kolmas kuukausi. Lisäksi neuvottelukunnan yhdeksi vaikuttamisen tavaksi ja toimintamuodoksi määriteltiin järjestää laajoja pyöreän pöydän keskusteluja, joihin kutsuttaisiin keskustelijoita laajasti eri yhteiskunnan aloilta. Pyöreiden pöytien keskustelujen aiheiksi valittiin viisi eri teemaa neuvottelukunnan kokouksissa käytyjen keskustelujen ja esittelyjen pohjalta.

Merkille pantavaa on, että valtaosa neuvottelukunnan työstä on toteutettu koronapandemiasta johtuen etäkokouksina ja -tilaisuuksina. Vasta kautensa loppuvaiheessa neuvottelukunta pystyi järjestämään läsnä- ja hybriditilaisuuksia terveysturvallisesti. Pandemia toi työskentelyyn myös paljon hyvää uusien mahdollisuuksien kautta. Lisäksi se nosti uuteen valoon neuvottelukunnan työn merkityksellisyyden muun muassa digitaalisen osallisuuden ja digitaalisen osattomuuden parissa.

2.1 Neuvottelukunnan kokoukset ja tilaisuudet

Neuvottelukunta on pitänyt toimintakautensa aikana yhteensä 17 kokousta. Kokouksissa on käsitelty laajasti ajankohtaisia digitaaliseen kehittämiseen liittyviä aiheita aina lainvalmistelusta tutkimustuloksiin. Kokouksissa on kuultu asiantuntijoita, suunniteltu neuvottelukunnan toimintaa sekä käyty läpi neuvottelukunnassa edustettuina olevien organisaatioiden ajankohtaisia digikuulumisia.

Useaan otteeseen käsiteltyjä teemoja ovat olleet digituki ja digitaalinen osallisuus, sekä saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät teemat.

2.1.1 Vuoden 2020 kokoukset

Toimintakauden ensimmäisen vuoden aikana neuvottelukunnassa valmisteltiin toimintakautta ja pyöreän pöydän keskusteluja. Neuvottelukunnalla oli ulkoiseen viestintään keskittynyt pienryhmä, joka koostui neuvottelukunnan jäsenistä ja sihteeristöstä. Lisäksi elinkeinoelämäyhteistyön sekä seurannan ja mittaroinnin ympärille muodostettiin omat pienryhmänsä.

Neuvottelukunta kokoontui kuusi kertaa. Käsitellyimmät teemat olivat digitaalinen hyvinvointi ja digitaalinen osallisuus. Teemoihin sukkellettiin VTM Digihyvinvointi tiekartta -tutkimuksen, Digiosallisuus Suomessa -VN-TEAS-hankkeen ja DigiIN-hankkeen – Digisyrjäytyminen ja digipalveluiden käytettävyys alustusten avulla. Lisäksi kuultiin tuloksia Digi- ja väestötietoviraston Digitaalokartoituksesta ja Valli ry Ikäteknologiakeskus pankkipalveluselvityksestä.

2.1.2 Vuoden 2021 kokoukset

Toimintakauden toisena vuonna neuvottelukunta kokoontui viisi kertaa. Lisäksi neuvottelukunta järjesti kaksi pyöreän pöydän keskustelua.

Kokousten käsitellyimmät teemat olivat selkokieli ja saavutettavuus. Teemoihin tutustuttiin Digikurssien saavutettavuuden kehittämistyökalun (SAKKE), kehitysvammaisten osallisuutta lisäävän Selkeästi meille -hankkeen sekä Selkokieli ja selkeä kieli kriisiviestinnässä alustusten kautta. Kokouksissa kerrottiin myös Digiosallisuus Suomessa VN-TEAS-hankkeen etenemisestä, digituen kehittämisestä Digi- ja väestötietovirastossa, Digitaalisen henkilöllisyyden kehittäminen -hankkeesta sekä Digitalisaation edistäjien verkostosta (DEV). Kaikissa kokouksissa käsiteltiin myös neuvottelukunnan ulkoisen viestinnän asioita.

Vahvistaakseen yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa neuvottelukunta järjesti syyskuussa 2021 avoimen webinaarin ”Kilpailuetuna saavutettavuus – työkaluja yrityksille”. Lopputuotoksena

koottiin ”seinätaulu” muotoinen tarkistuslista yrityksille saavutettavuuden huomioimisesta digipalveluissa ([linkki tarkistuslistaan](#)).

2.1.3 Vuoden 2022 kokoukset

Toimintakauden toisena vuonna neuvottelukunta kokoontui neljä kertaa. Lisäksi neuvottelukunta järjesti pyöreän pöydän keskustelun, keskustelutilaisuuden digitalisaatiota käsittelevien ryhmien ja verkostojen vetäjille sekä sisäisen työpajan neuvottelukunnalle.

Kokousten käsitellyin teema oli Digi- ja väestötietoviraston digituki. Digituki oli myös välillisesti mukana muissa käsitellyissä teemoissa, joita yhdisti digikyvykkyys. Näitä teemoja olivat digitaalisten taitojen osaamismerkistö ja digitaalinen osallisuus, johon tutustuttiin VN-TEAS tutkimushankkeen loppuraportin kautta. Neuvottelukunta käsitteli myös Suomen kansallista digitaalista kompassia digitoimiston osastopäälliköiden Laura Eiron (LVM) ja Jarkko Levasman (VM) alustamina. Vuoden aikana tutustuttiin myös esteettömyysdirektiivin kansalliseen täytäntöönpanoon hankepäällikkö Emilia Sormusen (STM) alustamana.

Neuvottelukunnan kokouksissa kuultiin neuvottelukunnan jäsenten toimialojen digikuulumisia, keskusteltiin neuvottelukunnan ulkoisesta viestinnästä ja tutustuttiin Helsingin kaupungin Lämpiö-hankkeeseen, joka tukee ikääntyneiden hyvinvointia ja toimintakykyä digikulttuuripalveluja kokoavan verkkoalustan avulla.

Vuoden viimeisessä neuvottelukunnan kokouksessa kuultiin esittely valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeesta, jota kehitetään valtiovarainministeriövetoisesti, jotta valtionavustustoiminnasta tulisi nykyistä vaikuttavampaa, läpinäkyvämpää, tehokkaampaa ja yhdenmukaisempaa. Lisäksi neuvottelukunta sai tiedoksi yhteenvedon Vanhusneuvostopäivän Ikääntyneiden digiosallisuus -työpajasta. Neuvottelukunta arvioi myös toimikauttaan sekä pohti neuvottelukunnan pääviestejä ja toimintakauden raportointia sekä johtopäätösten muotoiluja.

Syksyllä neuvottelukunta kutsui digitalisaatiota käsittelevien eri ryhmien ja verkostojen vetäjiä keskustelemaan yhteiseen pöytään. Tilaisuudessa keskusteltiin muun muassa siitä, mikä eri digitalisaatiota käsitteleviä ryhmiä yhdistää, mitkä ovat ryhmien ja verkostojen vahvuudet, erot ja tehtävät. Monessa ryhmässä koettiin hanke- ja toimintakausien pätkämäisyyden tuovan haasteita jatkuvaan kehittämiseen, jota ryhmissä toteutetaan. Keskustelussa todettiin, että verkostomaista työtä tarvitaan jatkossakin. Verkostomainen työtapa tukee elämäntapahtuma- ja liiketoimintapahtumalähtöistä julkisten palvelujen kehittämistä, jota tavoitellaan muun muassa digikompassilla. Samassa keskustelussa pohdittiin, olisiko digitoimisto oikea taho viemään pitkäjänteistä verkostotyötä eteenpäin.

Lisäksi neuvottelukunta kokoontui käymään läpi kaikkien viiden pyöreän pöydän keskusteluja. Työpajatyössä kiteytettiin viestejä, joita neuvottelukunta haluaa välittää edelleen päättäjille, sidosryhmille ja muille vastaaville toimintakertomuksen kautta.

2.1.4 Vuoden 2023 tapahtumat

Toimintakauden viimeisenä kalenterivuotena pidettiin yksi kokous, jossa aiheina oli toimintakertomuksen hyväksyntä sekä loppuseminaarin suunnittelu. Lisäksi kuultiin opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriöiden yhteishankkeesta jatkuvan oppimisen saralla.

Maaliskuun alussa järjestettiin toimintakauden päätösseminaari, jonka yhteydessä julkaistiin toimintakertomus, kuultiin puheenvuoroja neuvottelukunnan keskeisimmistä johtopäätöksistä sekä keskustelua digitalisaatiosta ihmisten arjessa.

2.2 Pyöreiden pöytien keskustelut

Neuvottelukunnan toimintakauden aikana järjestettiin viisi pyöreän pöydän keskustelua.

Keskusteluissa keskityttiin seuraaviin teemoihin:

- hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa
- osaaminen ja taidot digitaalisessa yhteiskunnassa
- oikeudet digitaalisissa palveluissa Suomessa ja EU:ssa
- tiedolla johtaminen – kansalaiset ja osallisuus
- Suomen digitaalinen kompassi

Keskustelujen sisältöjen ja johtopäätösten keskeisimmät havainnot on koottu seuraaviin alalukuihin.

Pyöreiden pöytien keskustelujen teemoihin ja painotuksiin sisällytettiin kysymyksiä, joiden avulla osallistujilla oli mahdollisuus vaikuttaa ja nostaa esiin näkökulmia merkittäviin valmistelussa oleviin linjauksiin ja päätöksiin. Tavoitteena oli lisätä ymmärrystä seikoista, joita digitaalisuuden edistämisessä tulisi ottaa huomioon tai etsiä yhdessä ratkaisuvaihtoehtoja tunnistettuun ongelmaan tai haasteeseen.

Keskusteluihin kutsuttiin käsiteltävien aiheiden ympäriltä laaja-alaisesti asiantuntijoita ja päättäjiä. Näin haluttiin varmistaa mahdollisimman laaja edustavuus osallistujissa. Tilaisuudet olivat kaikille avoimia. Tilaisuudet kirjoitustulkattiin ja/tai viitottiin. Tilaisuuksien suomeksi tekstitetyt tallenteet ovat katsottavissa valtiovarainministeriön Youtube-kanavalla. Tilaisuuksista on raportoitu muistion tai vastaavan muodossa muun muassa kuntaministerille sekä valtiovarainministeriön julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen osaston johtoryhmälle sekä viestitty avoimesti ja laajasti esimerkiksi valtiovarainministeriön tiedotteiden muodossa.

Ulkopuoliset fasilitaattorit ovat tukeneet pyöreiden pöytien fasilitoinnissa. He ovat johdatelleet keskustelua ja edesauttaneet tulosten ja näkemysten kiteyttämistä ja tiivistämistä.

2.2.1 Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa

Pyöreän pöydän keskustelun olennainen tulos oli, että käsitteet digitaalinen hyvinvointi ja digitaalinen osallisuus eivät ole selkeitä eivätkä yksiselitteisiä. Käsitteiden sisältöä on kirkastettava, jotta niitä voidaan edistää ja mitata oikealla tavalla. Asiat liittyvät kuitenkin toisiinsa tiiviisti.

Keskusteluissa nousi esiin, että olisi hyvinvoinnin sijasta olisi selkeämpää puhua digitalisaation vaikutuksista hyvinvointiin. Digitaalinen osallisuus kytkeytyy kiinteästi hyvinvointiin, ja digitaalisten palveluiden kehittäminen saavutettaviksi ja osallisuutta tukeviksi lisää myös hyvinvointia. Osallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämistä digitaalisessa yhteiskunnassa toteutetaan myös edistämällä osallisuuden ja hyvinvoinnin toteutumista tieto-osallisuuden, suunnitteluosallisuuden, päätöksenteko-osallisuuden ja toimintaosallisuuden kautta. Lisäksi digitaalisessa osallisuudessa korostuvat erityisesti saavutettavuus, löydettävyys, käytettävyys, sisältö, osaaminen, turvallisuus, luotettavuus, vuorovaikutus, infrastruktuuri ja sääntely.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin seuranta ja mittaaminen digitaalisessa yhteiskunnassa on tärkeää. Näitä koskevaa tietopohjaa tulisi edelleen vahvistaa ja selkeyttää. Yksittäisten mittareiden rinnalle tarvitaan syvällisempää ymmärrystä siitä, millaisia muutoksia digitalisaatio aiheuttaa koko yhteiskuntaan, esimerkiksi eriarvoistumisen näkökulmasta. Tietoa digitalisaation hyvinvointivaikutusten arviointiin kerätään paljon, mutta on tärkeää, että jatkossa tieto saadaan

koottua yhteen kokonaisvaltaisemman tilannekuvan ja ymmärryksen muodostamiseksi. Tämän pitää olla johdonmukaista ja säännöllistä.

Digitaalisten palveluiden yhteissuunnittelun (engl. *co-creation*) katsottiin lisäävän osallisuutta ja parantavan palveluiden saavutettavuutta ja käytettävyyttä. Olennaisia seikkoja palveluiden laadukkaassa ja käyttäjälähtöisessä kehittämisessä ovat muun muassa kokonaisvaltainen palvelumuotoilu käyttäjälähtöisesti, käyttäjäryhmien moninaisuuden huomioiminen ja kohdennettu ymmärtäminen, jatkuva palautteen pyytäminen ja kerääminen sekä palveluiden jatkuva kehitys palautteen avulla.

Pyöreän pöydän keskustelujen keskeiset ehdotukset:

- Tilannekuvan muodostaminen digitalisaation vaikutuksista osallisuuteen ja hyvinvointiin tulisi vastuuttaa jollekin taholle. Tilannekuvan muodostamisessa tulisi hyödyntää laaja-alaisesti eri tutkimus- ja selvitystietoa.
- Seurantaan liittyen ehdotettiin, että säännöllisesti toteutettavaan hyvinvointia ja osallisuutta mittaaviin väestötason kyselyihin sisällytettäisiin digitalisaation vaikutuksia selvittäviä mittareita ja indikaattoreita, joiden kautta kehittymistä voitaisiin seurata ja raportoida.
- Digitaalisten palveluiden kehittämistä ja palveluiden laadun arviointia tulee edelleen jatkaa verkostomaisena yhteistyönä, kokemuksista jakamalla ja lisäämällä käyttäjälähtöistä kehittämistä valtion, kuntien sekä kolmannen ja yksityisen sektorin kesken.

Lue raportti kokonaisuudessaan ([linkki](#)).

2.2.2 Osaaminen ja taidot digitaalisessa yhteiskunnassa

Pyöreän pöydän keskustelun tavoitteena oli ymmärtää, millainen on ihmisten koko elämänmittainen digitaalisten taitojen oppimispolku. Keskustelussa haluttiin pohtia, miten ja millä keinoin ihmiset kehittävät digitaitojaan eri elämäntilanteissa- ja vaiheissa, ja millaisia haasteita digitaitojen puutteista ja niiden hankkimisesta syntyy.

Keskusteluissa kahdeksan eri pienryhmää keskustelivat osaamisesta ja taidoista digitaalisessa yhteiskunnassa ikäryhmittäin. Keskusteluissa vastauksia etsittiin digitaitojen elämänpolun kautta kolmen kysymyksen pohjautuen: Millaisia digitaitoja yhteiskunnassa tarvitaan, millaisia haasteita näiden taitojen hankkiminen tai puuttuminen aiheuttavat ja millaisia tilanteita ihmisten elämän aikana tulee vastaan liittyen taitoihin digitaalisessa yhteiskunnassa.

Pyöreän pöydän keskustelujen keskeiset johtopäätökset:

- Tiettyyn ikäryhmään kuulumisen ei määritä digitaitoja.
- Turvallisen digipalvelujen käytön opettelu ja opettaminen tulee aloittaa perheissä jo varhain. Vanhempien digitaidot vaikuttavat lasten oppimiseen.
- Nuoret tarvitsevat erityisesti lisää osaamista medialukutaidoissa, tietoturvassa, yksityisyyden suojassa ja oman datan arvon ymmärtämisessä
- Aikuiset tarvitsevat tukea erityisesti jatkuvaan oppimiseen ja digitaitojen ylläpitoon
- Ikääntyneiden osalta tulee vahvistaa mahdollisuutta saada tukea digitaitojen kehittämiseen esimerkiksi vertaistuen keinoin.
- Digitaitojen kehittäminen on jatkuva prosessi.

- Digitaitojen ja -osaamisen ylläpidossa ja kehittämisessä on yhdistettävä yhteiskunnan eri toimijoiden vastuut ja resurssit.
- Ihmisiä tulee kannustaa digipalvelujen käyttöön ja tuoda esiin niiden hyödyt.

Lue raportti kokonaisuudessaan ([linkki](#)).

2.2.3 Oikeudet digitaalisissa palveluissa Suomessa ja EU:ssa

Kaksiosaisen pyöreän pöydän keskusteluissa ja raportissa pureuduttiin oikeuksiin. Keskustelun yhteydessä digioikeuksilla tarkoitettiin perus- ja ihmisoikeuksia digitaalisessa ympäristössä, eli kaikille ihmisille kuuluvia oikeuksia, joiden pitäisi toteutua aina digitaalisia ratkaisuja käytettäessä. Ihmis- ja perusoikeuksilla tarkoitettiin perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa yksilölle säädettyjä oikeuksia.

Pyöreässä pöydässä tunnistettiin neljä osa-aluetta, jotka vaikuttavat digioikeuksien puutteelliseen toteutumiseen:

- oikeuksiin liittyvä ymmärryksen taso vaihtelee yhteiskunnassa
- digioikeuksiin ja -palveluihin liittyvä sääntely on monimutkaista ja epäselvää
- toimivien digipalveluiden kehittäminen vaatii lisää osaamista, resursseja sekä selvän sääntelyn ja
- kaikki eivät pääse palveluihin tai osaa käyttää niitä kovin hyvin.

Keskustelujen pohjalta laadittiin toimenpide-ehdotuksia digioikeuksien toteutumisen vahvistamiseksi:

Lainsäädäntö ja sen valvonta

- Julkisen sektorin hankintoihin saavutettavuus-aspekti pakolliseksi

Koulutus ja neuvonta

- Digioikeuksien integrointi opetussuunnitelmiin ja opettajien koulutukseen
- Kansalaisille ja yrityksille tarkoitetun neuvovan viranomaispisteen perustaminen

Työkaluja ja kannustimia

- Käytettävyyden ja saavutettavuuden kustannusarviointi helpoksi
- Testauspalvelu ohjeidenmukaisuudelle
- Vastuullinen digitaalinen toimija -sertifikaatti

Viestintä

- Perus- ja ihmisoikeussopimusten ja kansallisen lainsäädännön hyödyntäminen täysimääräisesti digipalvelujen sääntelyssä
- Digitalisaation johtamisen kehittäminen ja valvonnan keskittäminen
- Digioikeuksien teemavuosi

Ehdotusten taustat ja perustelut on esitetty tarkemmin raportissa.

Lue raportti kokonaisuudessaan ([linkki](#)).

2.2.4 Tiedolla johtaminen – kansalaiset ja osallisuus

Pyöreän pöydän keskustelussa keskityttiin tiedolla johtamiseen. Tiedolla tarkoitettiin keskustelussa laaja-alaista asiakasymmärrystietoa digitaalisten palveluiden johtamisen, kehittämisen ja päätöksenteon pohjana.

Tiedonkeruun lähtökohtana tulisi olla asiakkaan/käyttäjän ymmärtäminen yksilön näkökulmasta. Tästä lähtökohdasta käsin tulisi mahdollistaa käyttäjälähtöiset palvelut sekä ryhmä- ja/tai väestökohtaisten analyysien ja yhteenvetöjen tekeminen.

Tiedolla johtamisen tulisi olla johtamisjärjestelmän ydinprosessi. Haasteista merkittävimmäksi koettiin asiakasarvolähtöisen johtamisen puute, eli se, että dataa kerätään, mutta ei usein jalosteta ja hyödynnetä riittävän systemaattisesti ja segmentoidusti. Yleisemmällä tasolla haasteena voi olla tiedon saatavuus ja löydettävyys.

Tietoa ja/tai dataa koskevaan keskusteluun tarvitaan myös yhteistä kieltä, sanastoa, kuvausta ja konkretisointia sekä esimerkkejä ymmärryksen syntymiseksi. Asiakasymmärrys ei ole riittävän korkealla tasolla monellakaan sektorilla. Kokemusperustainen tieto on alihyödynnettyä, ja usein nojataan vahvasti vain numeraaliseen dataan. Myös erilaisen poikkitieteellisen tutkimustiedon tulisi olla kaikkien sektoreiden hyödynnettävänä saavutettavasti ja tietoturvallisesti

Tiedolla johtamisen koko prosessi tulisi saattaa kuntoon: tiedon lähteet, keruu, jalostus, analysointi, sekä hyödyntäminen päätöksenteossa ja (palvelujen) kehittämisessä. Samalla prosessiin liittyvät osaamiset ja vastuut. Keskeistä on arvioida, miten kerätty tieto vastaa tiedon tarvetta. Myös tiedon yhteentoimivuus ja laatu on tärkeää huomioida.

Tietojen avoimuus ja eri tietolähteiden hyödyntäminen tarvittaessa hallinnonalojen, sektorien, toimialueiden ja toimialojen rajat ylittäen tukee asiakasymmärryksen kerryttämistä, ja sitä kautta asiakkaille on mahdollista tarjota jopa ennakoivasti heidän tarpeisiinsa paremmin sopivia palveluja (vrt. elämäntapahtumiin liittyvät palvelukokonaisuudet). Tietojen hyödyntämisessä automaatio- ja tekoälyratkaisut voivat tuoda tehokkuutta sekä palveluiden tarjoajille että niiden käyttäjille. Eri tietolähteiden yhdistelemisessä ja hyödyntämisessä tulee huomioida eettisyysasiat, ja tietojen käyttämisen tulisi olla läpinäkyvää asiakkaille/käyttäjille.

Pyöreän pöydän keskustelujen keskeiset johtopäätökset:

- Asiakasarvolähtöistä johtamista tulee kehittää ja hyödyntää myös kokemusperäistä tietoa.
- Koko tiedolla johtamisen prosessi tulee saattaa kuntoon tiedon lähteistä hyödyntämiseen.
- Tiedon yhteentoimivuus ja laatu tulee huomioida.

Lue raportti kokonaisuudessaan ([linkki](#)).

2.2.5 Suomen digitaalinen kompassi

Järjestyksessään viidennen pyöreän pöydän keskustelussa pohdittiin sitä, miten Suomen kansallinen digitaalinen kompassi kytkeytyy organisaatioiden tekemään työhön ja niiden tuottamiin palveluihin, erityisesti julkisten palveluiden osalta. Tilaisuuden tavoitteena oli koota syötteitä digikompassin valmisteluun ja tuottaa eri organisaatioiden edustajille oivalluksia digikompassin tuomista mahdollisuuksista. Pyöreän pöydän keskusteluissa keskityttiin kahteen digikompassi-kokonaisuuden osa-alueeseen: elämäntapahtumakokonaisuuksiin ja yhteiskehittämiseen (*co-creation*).

Elämäntapahtumakokonaisuuksista tehtiin seuraavat keskeiset huomiot:

Pienryhmien keskusteluiden pohjalta elämäntapahtumat hahmotettiin kahteen kokonaisuuteen: lineaariset elämänkaaren nivelvaiheet, jotka ovat ennustettavia sekä kriisi- tai murrostilanteet, jotka ovat vaikeammin ennakoitavissa. Elämänkaarella nivelvaiheet tapahtuvat ihmisten elämässä eri aikaan, eri järjestyksessä sekä joskus myös samanaikaisesti. Opiskelu, yrittäjyys ja työelämä esimerkiksi kulkevat elämässä yhä useammin rinta rinnan.

Keskusteluissa nousi toistuvasti esiin puolesta asiointi elämäntapahtumakokonaisuuksien läpileikkaavana teemana. Puolesta asioinnin haasteet ja pullonkaulat ovat hyvä esimerkki siitä, miten yksi elementti elämäntapahtumakokonaisuudessa voi vaikeuttaa henkilön toimintaa.

Keskusteluissa muistutettiin, että digitaalisen palvelun ei tule jatkossakaan olla ihmiselle ainoa tapa hoitaa asioita. Myöskään mikään päätös, etuus tai palvelu ei saisi jäädä saamatta, jos digitaalinen palvelu ei toimi.

Yhteiskehittämisen osalta tehtiin seuraavat keskeiset huomiot:

Pienryhmien keskusteluissa kaivattiin selkeitä rakenteita ja pelisääntöjä mahdollistamaan yhteiskehittäminen eri sektorien välillä. Kyse ei ole yksittäisen viranomaisen kehittämispanostuksesta vaan yhteiskehittämisestä politiikan tekijöiden, viranomaisten, tutkimuksen, yritysten, kolmannen sektorin sekä palveluiden käyttäjien kesken. Myös kunnat ja hyvinvointialueet ovat osapuolina kehittämisessä.

Keskustelijat kiinnittivät huomiota siihen, miten tärkeää kielen selkeys on yhteiskehittämisessä. Kielen selkeys nähtiin edellytyksenä kansalaisyhteiskunnan osallistumiselle. Periaate ”ihminen oman elämänsä asiantuntijana” ei toimi ilman kielen selkeyttä.

Keskusteluissa korostettiin yritysten kanssa tehtävää yhteistyötä elämäntapahtumakokonaisuuksien yhteiskehittämisessä. Nähtiin, että kolmas sektori kannattaisi ottaa mukaan kehittämiseen heti alkuvaiheessa. Kolmannella sektorilla ja järjestöillä on paljon osaamista ja asiantuntemusta kohderyhmistä, jota voisi hyödyntää kokonaisuuksien suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheissa.

Muita huomioita:

Digikompassiin liittyen pienryhmien keskusteluissa nousi esiin joitain yleistason huomioita. Keskusteluissa esimerkiksi pohdittiin, luodaanko digikompassin myötä kansallinen työkalu ja ottavatko kaikki (ml. kunnat ja sote-alueet) sen käyttöön sekä tuleeko tähän velvoittavaa lainsäädäntöä.

Tärkeänä digikompassin valmistelussa nähtiin osallistava päätöksenteko läpileikkaavana toimintatapana. Osallistamisessa PPP-yhteistyö (engl. *Public-Private Partnership*) nostettiin esille.

Työpajatyöskentely nähtiin yhtenä hyvänä vaihtoehtona digikompassin jatkotyöstössä. Lisäksi lausuntopalvelun käyttö jatkovalmistelussa koettiin myös hyväksi työkaluksi.

Keskustelutilaisuuden havainnot voi tiivistää seuraaviin kolmeen kohtaan:

- Kolmas sektori ja palveluiden käyttäjät on otettava mukaan yhteiskehittämisprosesseihin
- Käsitteet tulisi määritellä nykyistä konkreettisemmin, kuten mitä tarkoitetaan ”elämäntapahtumakokonaisuudella” käytännössä.
- Miten elämäntapahtumakokonaisuuksiin perustuva palveluiden suunnittelu tapahtuu ja mistä palvelut koostuvat: miten palvelut tuotetaan (automatisointi jne.), mistä palveluihin pääsee jatkossa (ehdotuksena mm. suomi.fi -portaali) ja miten huolehditaan heistä, jotka tarvitsevat lähipalveluita.

Lue raportti kokonaisuudessaan ([linkki](#)).

3 Neuvottelukunnan johtopäätökset, tavoitteiden toteutuminen ja katse tulevaisuuteen

3.1 Itsearviointia toimikaudesta ja toiminnasta

Neuvottelukunta on arvioinut toimintaansa kattavasti. Yleisesti toimintaa pidettiin hyvänä tai erinomaisena sekä kokousten että järjestettyjen pyöreiden pöytien osalta. Neuvottelukunta on jäsentensä mielestä toteuttanut etenkin tavoitettaan tukea digitaalisten palvelujen kehittämistä niin, että eri väestöryhmät pystyisivät käyttämään yhdenvertaisesti digitalisaation tuomia mahdollisuuksia. Kohtalaisesti onnistuttiin myös tavoitteessa pyrkiä löytämään ja tukemaan uudenlaisia tapoja organisoida hallinnon, kansalaisjärjestöjen ja tutkimuksen välistä yhteistyötä.

Neuvottelukunnan jäsenet ovat arvioineet saaneensa itselleen ja jäsenorganisaatioilleen hyötyinä paljon ja laajasti tietoa valmisteilla olevista asioista ja tutkimuksista. Neuvottelukunnassa on verkostoiduttu hyvin ja saatu uusia näkökulmia. Tästä huolimatta neuvottelukunnan vaikuttavuus jäi osalle jäsenistä hieman epäselväksi. Yhtäältä on tuotettu konkreettisia lausuntoja valmisteilla oleviin asioihin. Toisaalta on keskusteltu hyvin vapaamuotoisesti. Parannusehdotuksena tähän esitettiin mm. viestinnän lisäämistä ja käsiteltävien asioiden priorisointia. Toiminnan tempoa ja intensiivisyyttä pidettiin suurena, paikoin jopa liian intensiivisenä. Oman osallistumisensa jakaantumista moni piti epätasaisena, usein ajankäytöllisistä syistä.

Neuvottelukunta on myös arvioinut omaa rooliaan ja tarpeellisuuttaan suhteessa muihin digitoimijoihin, viranomaisvalmisteluun ja kansalaisjärjestöjen yleiseen yhteistyöhön ja edunvalvontaan. Eri tekemisten päällekkäisyyttä tulisi karsia ja priorisointi olisi olennaista, jotta vaikuttavuus olisi mahdollisimman suurta. Neuvottelukunnan työn jatkon tarpeellisuudesta esitettiin useita näkemyksiä. Yhtäältä sitä pidettiin tarpeellisena, koska neuvottelukunnassa käsiteltyjen aiheiden kehittäminen on jatkuvaa. Toisaalta neuvottelukunta on tässä muodossaan jo käsitellyt kahden kautensa aikana melko lailla kattavasti sitä kiinnostavia teemoja. Verkostomaista yhteistyötä jotkut pitivät helpompana, toiset taas hieman liian väljänä toiminnan muotona verrattuna neuvottelukunnan tyyppiseen ryhmään, joka on hallinnon asettama. Moni piti jonkinlaista jatkokeskustelufoorumia kauden jälkeen tärkeänä, vaikka muodosta ei ollut yksiselitteistä näkemystä. Itsearvioinnissa tuotiin esiin mahdollisuutta organisointua jollakin tapaa uuden digitoimiston alaisuuteen siten, että siihen työhön kerättäisiin kansalaisnäkökulmaa ja tietoa eri organisaatioilta ja järjestöiltä. Joka tapauksessa toimintatapoja tiedon koostamiseksi ja analysoimiseksi sekä viestintäkanavia tulisi kehittää edelleen.

3.2 Neuvottelukunnan johtopäätökset

Yhteiskunnan digitalisoituminen vaikuttaa monin tavoin ihmisten hyvinvointiin ja osallisuuteen. Sen lisäksi, että digitalisaatio lisää ihmisten hyvinvointia, se jättää samalla joitakuita asioiden ulkopuolelle, osattomiksi.

Hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen digitaalisessa yhteiskunnassa on kaikkien ihmisten arjen kannalta olennaista.

Tämän toteutumiseen voidaan vaikuttaa muun muassa edistämällä seuraavia asioita:

- Digitalisaation tuomaa myönteistä kehitystä tulee vahvistaa. Digitalisaation aiheuttamat haitat pitää tunnistaa ja haittoja ehkäistä.
- Ihmisten tulee voida kokea osallisuutta ja määritellä itse, millaista merkityksellinen elämä on heille ja missä asemassa digitalisaatio on heidän elämässään.
- Ihmisten taitoja ja osaamista hyödyntää digitalisaatiota haluamallaan tavalla tulee tukea ja vahvistaa.
- Palvelut tulee tarjota saavutettavasti, ymmärrettävästi ja kielelliset oikeudet huomioiden.
- Kaikilla, myös heillä, jotka eivät käytä digitaalisia palveluita, on oikeus ymmärrettävään tietoon ja palveluihin.
- Digitaalinen palvelu ei saa olla ainoa tapa hoitaa asioita.

4 Liitteet

- Edellisen toimintakauden julkaistut materiaalit [Hankeikkunassa](#) (VM018:00/2017)
- Kaikki julkaistut materiaalit [Hankeikkunassa](#) (VM021:00/2020) ml. kaikki pöytäkirjat sekä kokousmateriaalit
- [Asettamispäätös](#)
- Pyöreiden pöytien raportit:
- [Pyöreän pöydän keskustelu 11.5.2022 - Digikompassin näyttämä suunta julkisten palveluiden digitalisoinnissa ja automatisoinnissa](#)
- [Pyöreän pöydän keskustelu 30.11.2021 Tiedolla johtaminen – kansalaiset ja osallisuus](#)
- [Pyöreän pöydän keskustelu 19.5.2021 Perus- ja ihmissoikeudet digitaalisissa palveluissa](#)
- [Pyöreän pöydän keskustelu 16.2.2021 - Osaaminen ja taidot digitaalisessa yhteiskunnassa](#)
- [Pyöreän pöydän keskustelu 20.10.2020 Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa](#)
 - Kilpailuetuna saavutettavuus – työkaluja yrityksille 1.9.2021 -tilaisuuden [huoneentaulu](#)
 - Tilaisuudet ja tapahtumat, joissa puheenjohtajat ja jäsenistö esiintynyt neuvottelukunnan edustajina (tekstitaulukko):

Tilaisuus	Järjestäjä	Aika ja paikka	Otsikko/aihe	Puhuja/osallistuja	Muuta
Mahdollisesti täydentyvä vielä...					
YLE Radio1:n Ykkösaamu	YLE	15.10.2020	Digitalisaatio terveydenhuollosta - keskustelu	Miikka Lönnqvist	
SOSTEtalk!-tapahtuma	SOSTE ry	13.4.2021	"Mitä meidän pitäisi tietää digiloikkaamisesta" - keskustelun johdantopuheenvuoro	Miikka Lönnqvist	
Kuntamarkkinat	Kuntaliitto	15.9.2021 (hybriditilaisuus)	Näkökulmia kuntien digitukeen ja digiosallisuuden vahvistamiseen	Sari Vapaavuori ja Minna Piirainen	Tapahtum asivu
Digitaitavyöpaja sote-ammattilaisille	Digitaitava-hanke	14.10.2021 webinaari	Digisyrjäytymisen ehkäiseminen	Sari Kujala	
Webinaari erityistä tukea tarvitsevien digiosallisuudesta	Mahdollisuus lapselle ry	27.10.2021 webinaari	Alustuspuheenvuoro mitä digiosallisuus on ja mitä se voi olla, erit.kehitysvammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien näkökulmasta	Sami Älli	
DigiosaaVA -seminaari	DigiosaaVA -hanke	11.1.2022	Kognitiivinen saavutettavuus digitaalisissa ympäristöissä	Sari Kujala	
DigiKymenlaakso Foorumi	DigiKymenlaakso	22.1.2022 (verkko-osallistuminen)		Marianne Heikkilä	Tallenne
Lääkäripäivät 2022	Suomen Lääkäriliitto	27.1.2022	"Auttaako digitaalisuus ikääntynyttä"	Tarja Heponiemi	
Digikompassin sidosryhmätilaisuus: Julkiset palvelut osa-alue	Digitoimisto	28.1.2022 (verkko-osallistuminen)	Paneelikeskustelu	Juulia Andersson	
Suuntaviivat nyt -seminaari	STM	10.2.2022	Alustuspuheenvuoro teemaan "Digitalisaatio	Sari Vapaavuori	

			kansalaisten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmasta - Miten varmistamme, että kaikki pysyvät mukana muutoksessa?”		
Kansalaisen osallisuus sote-digipalveluissa		23.3.2022 webinaari	Paneelikeskustelu sekä esitys	Tarja Heponiemi	
Kuntaliiton Digisumpit	Kuntaliitto	12.5.2022 webinaari	Kaikki mukaan digipalveluihin digitaalisissa toimintaympäristöissä	Sari Kujala	
Keski-Suomen digitukijoiden verkostopäivä	Digivireä Keski-Suomi -hanke	19.5.2022	Esitys (etänä) neuvottelukunnan toiminnasta sekä ajankohtaisasioista	Marjukka Saarijärvi (sihteeristö)	
eHealth2022 - The 27th Finnish National Conference on Telemedicine and eHealth		28.-30.9.2022	- Paneelikeskustelu "Eri näkökulmat digin toteutukseen" - Esitys: Yhdenvertaisuus digipalveluissa	Tarja Heponiemi	
Ratkaisuja iäkkäiden yhdenvertaisuuteen digiyhteiskunnassa	Vanhusasiavaltuutettu	20.10.2022	Esitys ”Uutta tutkimustietoa iäkkäiden digi-tilanteesta”	Tarja Heponiemi	
Wellbeing of digitalized societies and workplaces workshop	Church Action on Labour and Life (CALL) European Network	29.11.2022 (läsnätilaisuus Helsinki)	What is needed for digital inclusiveness	Olli Kuusisto (sihteeristö)	
Mahdollisesti vielä täydentyvä...					

– Viestintää listattuna, esim. Twitter –tilastoja, tiedotteita [täydennetään]

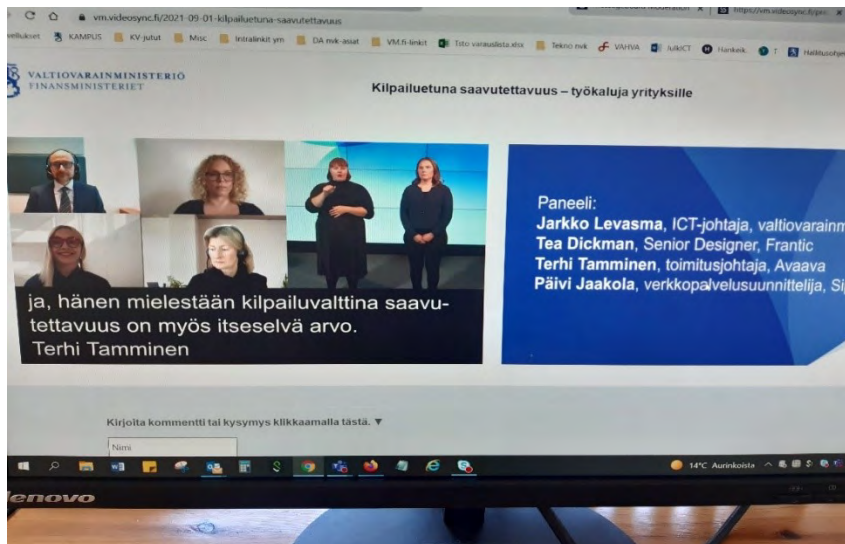
– Kuvia tilaisuuksista ja kokouksista, *esimerkkinä [käyttöluvat, kuvaajatiedot ja alt-tekstit huomioitava]*:

Neuvottelukuntalaisia 3.11.2022 työpajassa.

11.5.2022 hybriditilaisuutena järjestetty pyöreän pöydän keskustelu.

Kuvakaappaus 1.9.2021 verkkotilaisuudesta.